

KIRGIZİSTAN BİLGİ NOTU

EKİM
2022

GÜNCEL VERİLER

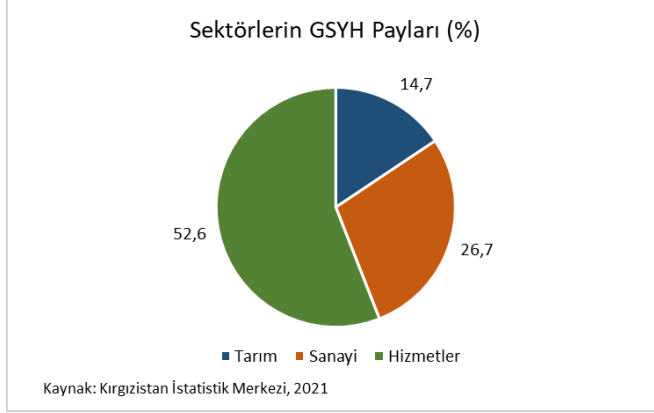
MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER VE TAHMİNLER

GÖSTERGE	DEĞER	2020	2021	2022 (tahmini)
GSYH (cari fiyatlarla)	Milyar USD	7,8	8,5	9,8
Büyüme	%	-8,6	3,7	3,8
Nüfus	Milyon Kiři	6,5	6,7	6,8
Kiři Baři Gelir	USD	1.196	1.283	1.435
Enflasyon	%	6,3	11,9	13,2
İşsizlik Oranı	%	6,3	11,9	13,5
Cari Denge / GSYH	%	4,8	-8,7	-12,5
Bütçe Dengesi / GSYH	%	-3,3	-0,4	-3,3
İhracat	Milyar USD	1,9	1,7	-
İthalat	Milyar USD	3,6	5,6	-

Kaynak: IMF KEG Ekim 22, Trademap, Kırğızistan İştatistik Ofisi

1. KIRGIZISTAN EKONOMİSİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını ilan eden Kırgızistan, Sovyet sistemine entegre olmuş ekonomisini yeniden yapılandırma zorunluluğuyla karşı karşıya kalmış; yasal atlyapının iyileştirilmesi, arazi reformunun başlatılması, kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi gibi piyasa reformlarını hızla uygulamaya koymuştur. Bu reformlara rağmen ülke, 1990'ların başında üretimde ciddi bir düşüş yaşamış ve küresel mali kriz, azalan petrol fiyatları ile son yıllarda yine yavaş büyüme hızıyla karşı karşıya kalmıştır.

Kırgızistan ekonomisi büyük ölçüde altın ihracatı, işçi dövizleri ve dış yardımlara bağlıdır. 20. yüzyılın sonlarına doğru Cumhuriyet demir dışı metaller için kaynak, makine, hafif sanayi ürünleri, hidroelektrik güç ve gıda ürünleri üreticisi haline gelmiş ve altın madenciliğinin önemi gittikçe artmıştır. Ancak, yine de altın madenciliği dışında madencilik sektörü çok gelişmemiştir. Ülke önemli kömür rezervlerine sahip olmasına rağmen kömür madenciliğine yatırım yetersizliği bulunmakta ve bu alandaki faaliyetleri devlet yürütmektedir.

Hidroelektrik güç, ülkenin enerji ihtiyacının dörtte üçünden fazlasını sağlamaktadır. Kırgızistan, hidroelektrik enerjisini daha fazla üretebilecek ve ihraç edebilecek potansiyeli bulunmaktadır. Ancak, bol hidro kaynaklara sahip olmasına rağmen potansiyelinin yalnızca %10'unu kullanmaktadır.

Ülkede tarım sektörü bölgedeki diğer ülkeler ile kıyaslandığında GSYH'nin yüksek bir bölümü olan %14,7'sini oluşturmaktadır. Bahsedilen sektörde ülkenin çalışabilir nüfusunun %65'i faaliyet göstermektedir. Tarım sektörünün gelişmesinde ülkenin ADB (Asian Development Bank) üyeliği sonucu 180 milyon kişilik pazara sahip olması ve 2016 yılında AB tarafından Kırgız menşeli tarımsal mallara GTS+ (Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi) statüsü verilmesi etkili olmuştur.

Ülkenin sanayi sektörü 2021 verilerini göre ekonominin %24,7'sini oluşturmaktadır. Sektörün büyük çoğunluğunu işleme sektörü; başka bir deyişle gıda,tütün ürünleri, hazır giyim, temizlenmiş petrol ürünleri, kimyasal maddeler gibi kuruluşlar oluşturmaktadır.

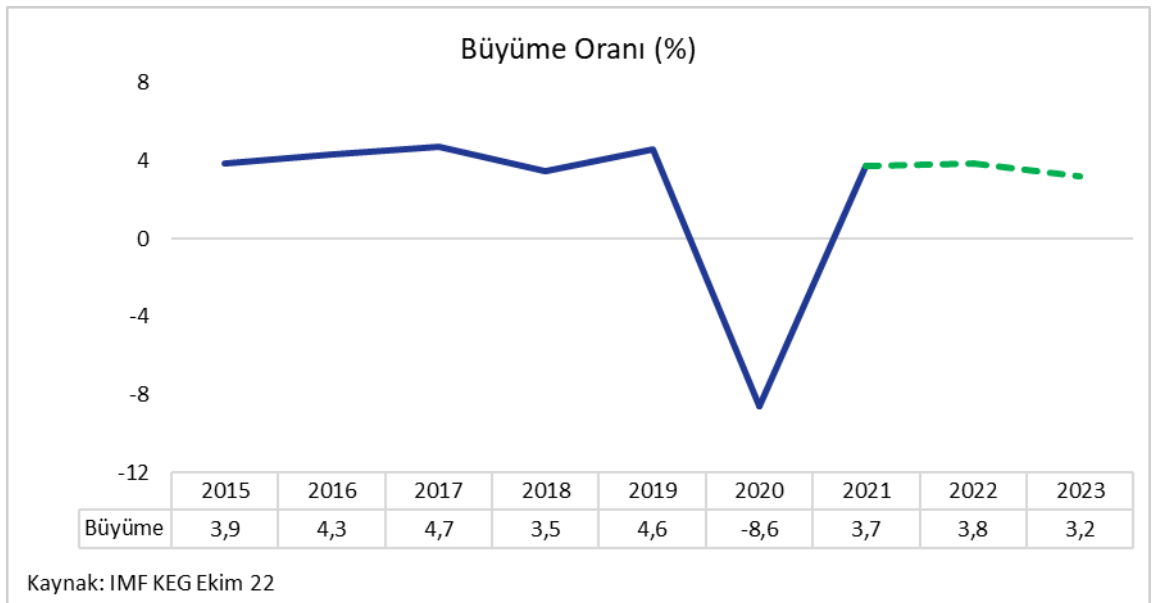
2. BÜYÜME

Ülke, 2005-2019 yılları arasında pozitif büyüme kaydetse de, son yirmi yılda önemli reform çabalarına rağmen kalıcı yapısal zayıflıklar, potansiyel büyümeyi sınırlamıştır. Kırgızistan ekonomisi 2015-2019 yılları arasında %4-5 arasında büyüme kaydetmiştir. Bu dönemde, birbirini izleyen sekiz fon destekli program kapsamında makroekonomik ve finansal istikrara yönelik ilerleme kaydetmiştir. Ekonomi özellikle Rusya'dan gelen işçi dövizleri, altın dışı ihracat gelirleri ve bölgesel ortamdaki yararlanarak istikrara kavuşmuştur. Ancak, ekonomik genişleme yaşam standartlarını önemli ölçüde yükseltmek ve yoksulluğu azaltmaya devam etmek için yetersiz kalmıştır.

2020 yılında ise, Covid-19 salgının yayılması olumlu ekonomik gidişatı kesintiye uğratmıştır. Bu yılda, üretim %8,6 daralmış, Kırgız para birimi dolar karşısında %19 değer kaybetmiş ve keskin bir durgunluk başlamıştır. Ayrıca, yurt içi aktivitede yavaşlama, turizm ve altın dışı ihracattaki keskin düşüş, 2012 yılından beri negatif büyüme göstermeyen Kırgız ekonomisinde 2020 yılında %8,6 daralmaya neden olmuştur.

2021 yılında ise, tedarik zincirlerinin toparlanması, işçi dövizlerinin kısıtlamaların bitmesi ile birlikte yeniden artmaya başlaması ile sanayi sektörünün toparlanması büyümeyi destekleyerek ülkenin %3,7 genişlemesini sağlamıştır.

IMF Nisan ayında, Kırgız ekonomisinin Rusya-Ukrayna geriliminden etkileneceği ve işçi dövizlerinde keskin bir daralma yaşanacağını tahmin ederek ülke büyümesinin %0,9'a gerileyeceğini öngörmüştü. Ancak, ülke ekonomisi beklenenin aksine dayanıklı bir duruş göstermiş; tarım, inşaat ve hizmetler sektörünün desteği ile birinci ve ikinci çeyrekte sırasıyla %4,5 ve %6,3 genişlemiştir. Bu doğrultuda IMF Ekim ayı tahmininde ekonomik büyümenin; tüketim, işçi dövizleri ve yatırımlarla destekleneceğini ancak net ihracatın büyümeyi baskılayacağını ve yıl sonunda ülkenin %3,8 genişleceğini belirterek büyüme oranını revize etmiştir.

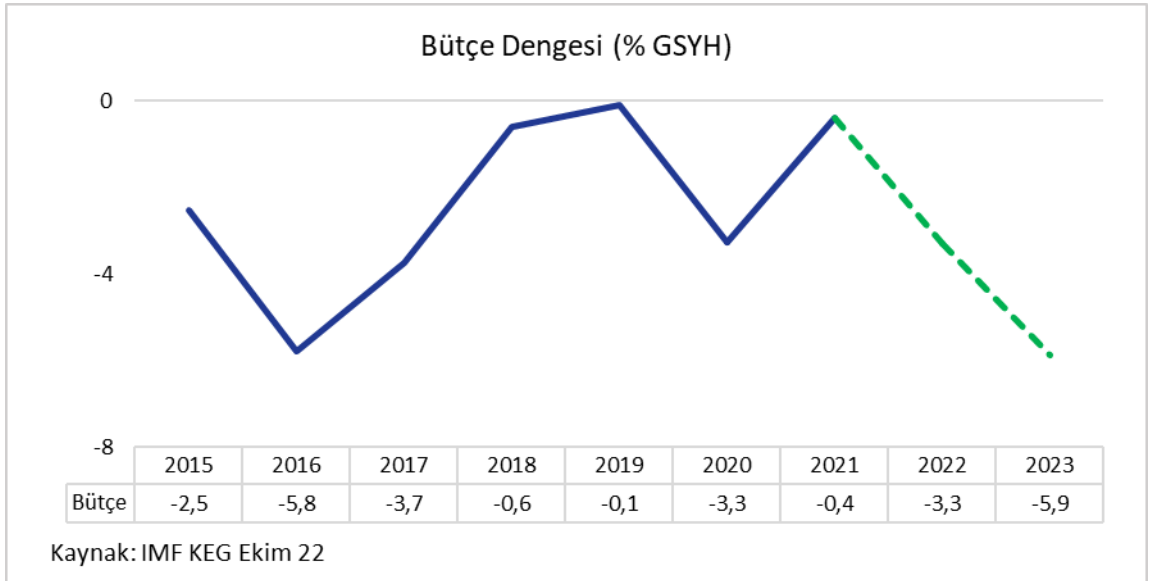
3. BÜTÇE DENGESİ

Kırgızistan genellikle kamu bütçesinde açık vermektedir. 2018 yılında yatırım, mal ve hizmetlere bütçeden daha düşük harcamalar yapılması sonucunda bütçe açığı %0,6'ya gerilemiştir. 2019 yılında da benzer şekilde gerileme yaşayan bütçe açığı %0,1 seviyesine kadar gerilemiştir. Fakat takip eden yılda, ülkede salgın kaynaklı yardımların yapılması, hali hazırda kötü olan bütçe dengesini olumsuz etkileyerek açığın GSYH'nin %3,3'üne ilerlemesine neden olmuştur.

2021 yılında ise, Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) üyesi olmayan ülkelerden yapılan ithalat KDV'sinin GSYH'nin %3'ünden %7,4'üne yükseltilmesi bütçe üzerindeki baskıları azaltmıştır. Ancak, aynı zamanda AEB'nin gümrük gelirlerinden pay olarak alınan gümrük gelirleri, Rusya ve Beyaz Rusya'ya uygulanan yaptırımlar nedeniyle GSYH'nin %3,9'undan %2,1'ine indirilmiştir. Böylelikle bütçe açığı GSYH'nin %0,4'üne kadar gerileyebilmiştir.

2022'nin Ocak-Nisan döneminde kamu maliyesi, gelirler ve vergi gelirlerinin etkisiyle %1,2 fazla verse de, kamu sektörü maaşlarının artırılması ve sosyal harcamaların artmasıyla yıl sonunda bütçenin %3,3 açık vereceği beklenmektedir.

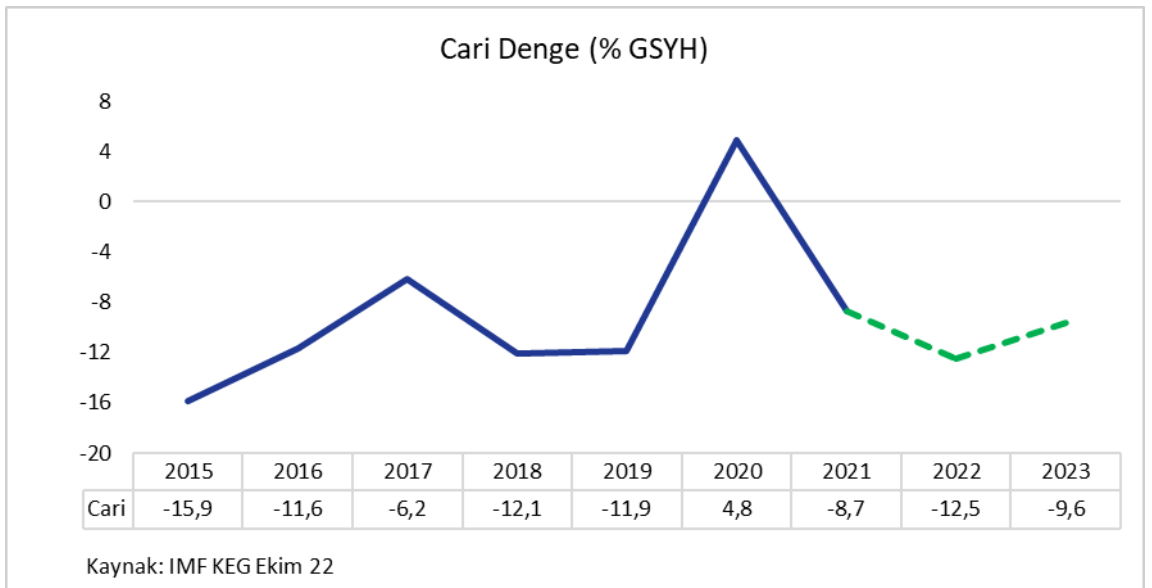
4. CARİ DENGE

Kırgızistan ihracatının yarısını altının oluşturması ve altın haricindeki sektörlerin düşük bir performans göstermesi, ülkenin cari açık vermesinin başlıca nedenidir. 2015 ve 2016 yılında çift haneli olarak cari açık veren Kırgızistan ekonomisi, 2017 yılında GSYH cinsinden cari açığını %6,2'ye düşürmüştür. Fakat 2018 yılında rublenin dolar karşısında değer kaybetmesi, Rusya'da çalışan Kırgız vatandaşların ülkeye getirdikleri dövizleri azaltarak cari açığı %12,1'e iletmiştir.

2020 yılında ise döviz kurunun değer kaybetmesi, salgın sırasında sınırların kapanması ve azalan talep nedeniyle ithalatın daralması, bunlara ek olarak ilk aylardan sonra altın dışı ihracatın toparlanması ve işçi dövizlerinin %2 artması cari işlemler dengesini önemli ölçüde iyileştirerek %4,5 cari fazla verilmesini sağlamıştır.

2021 yılında ise işçi dövizlerinin 1,8 milyar USD'den 2,1 milyar USD'ye yükselmesine karşın altın ihracatının ciddi bir şekilde düşmesi cari dengeyi yeniden bozmuş ve cari açığın GSYH'nin %8,7'ye ilerlemesine neden olmuştur. Buna ek olarak kamu ve özel sektörün yüksek oranlarda borçlanması da cari dengeyi bozan unsurlar arasında yer almıştır.

2022 yılının ilk çeyreğinde ticaret açığının etkisiyle 1 milyar USD, başka bir deyişle %18,5 cari açık veren ülkenin yıl sonunda GSYH cinsinden %12,5 açık vermesi beklenmektedir.

5. SWOT ANALİZİ (FITCH)

Güçlü Yönleri:

- Doğrudan yabancı yatırımlara ilişkin çok az düzenleyici kısıtlama mevcuttur ve kurumlar vergisi düşüktür, bu da potansiyel olarak çekici bir yatırım ortamına işaret eder.
- Daha istikrarlı ve açık Orta Asya devletlerinden biridir
- Çin, Rusya ve Avrupa arasındaki geçiş koridorudur.

Zayıf Yönleri:

- Hidroelektrik enerjisine aşırı bağımlılık, elektrik sektörünü kesintili elektrik üretimine karşı savunmasız bırakır.
- Altın ihracatına ve işçi dövizlerine yüksek ölçüde bağımlıdır.
- Eski Sovyetler Birliği ülkeleri dışında ticaret ilişkilerini geliştirememiştir.

Fırsatlar:

- Halı hazırda yüksek düzeyde kullanılmamış potansiyel hidroelektrik kapasitesine sahiptir.

Tehditler:

- Yüksek düzeyde yolsuzluk yaşanmaktadır.
- GSYH'nın %23'ü kadar kayıt dışı ekonomi bulunmaktadır.

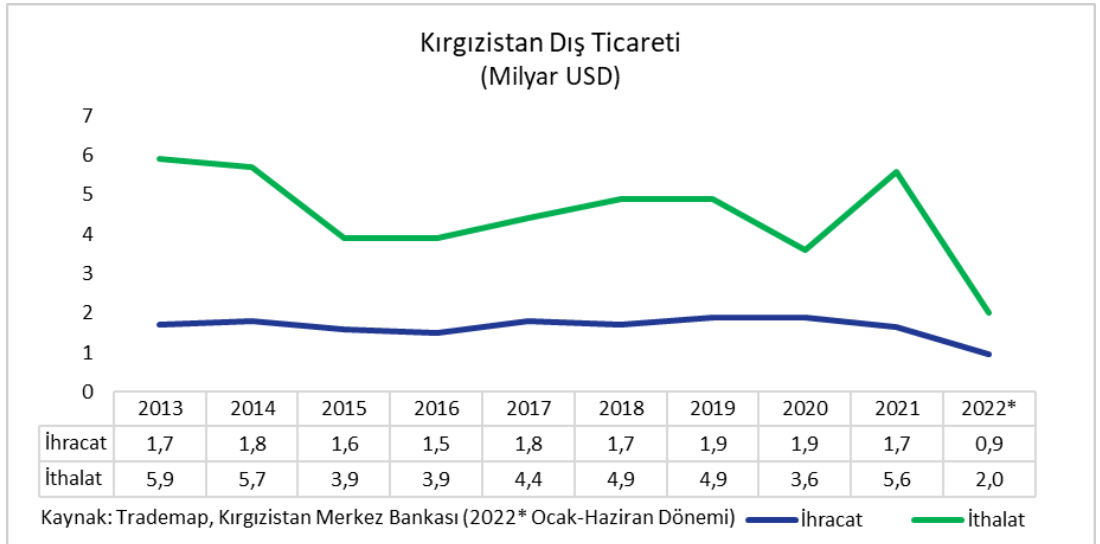

6. DIŞ TİCARETİ

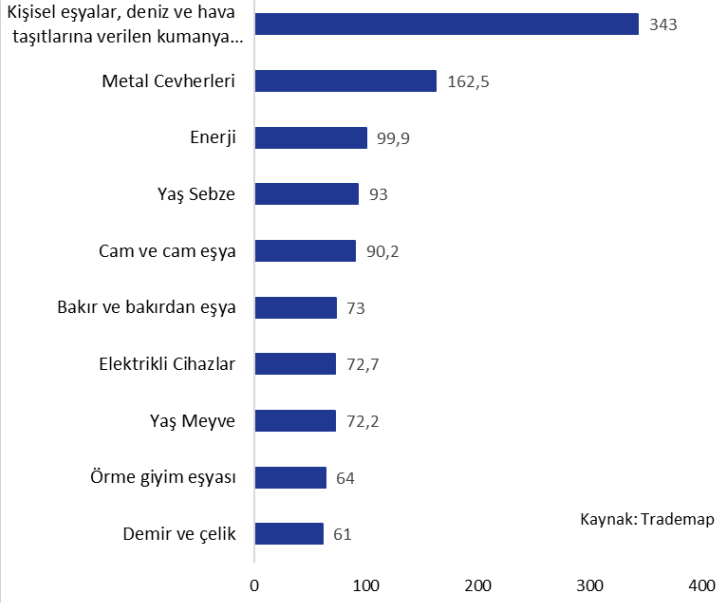
Kırgızistan'ın denize kıyısı olmaması ve ithalata bağımlılığı, Eski Sovyetler Birliği ülkeleri dışında ticaret ilişkilerini geliştirmesinde önemli bir engel teşkil etmiştir. İthalata bağımlı olması nedeniyle çoğunlukla dış ticaret açığı veren Kırgızistan ticareti 2017 yılında 2,6 milyar USD dış ticaret açığı vermiştir. 2018 yılında ise ithalatın %11 büyümesi ihracatın ise %6 daralması dış ticaret açığını 3,2 milyar USD seviyesine çıkartmıştır. 2020 yılında ise mal ithalatında en büyük ticaret ortağından biri olan Çin ile sınır kapılarını kapatması bu yılda ithalatı %27 düşürmüştü ancak ihracatın bir önceki yıl ile aynı seviye olan 1,9 milyar USD'de gerçekleşmesi dış ticaret açığını 1,7 milyar USD'ye geriletmiştir.

2021 yılında ise ihracat 1,7 milyar USD'ye gerilemiştir. Bu düşüşte, 2020 yılında ihraç edilen 1 milyar USD üzerindeki altın ve mücevherin 2021 yılında ihraç edilmemesinden kaynaklanmıştır. İthalat ise bir önceki yıla kıyasla %55 artmış ve 5,6 milyar USD'ye yükselmiştir. Böylece Kırgızistan bu yılda 3,9 milyar USD ile 2014 yılında gerçekleşen en yüksek dış ticaret açığını tazelemiştir. 2022 yılının Ocak-Haziran döneminde ülke ihracatı 948 milyon USD ithalatı ise 2 milyar USD olarak gerçekleşmiştir.

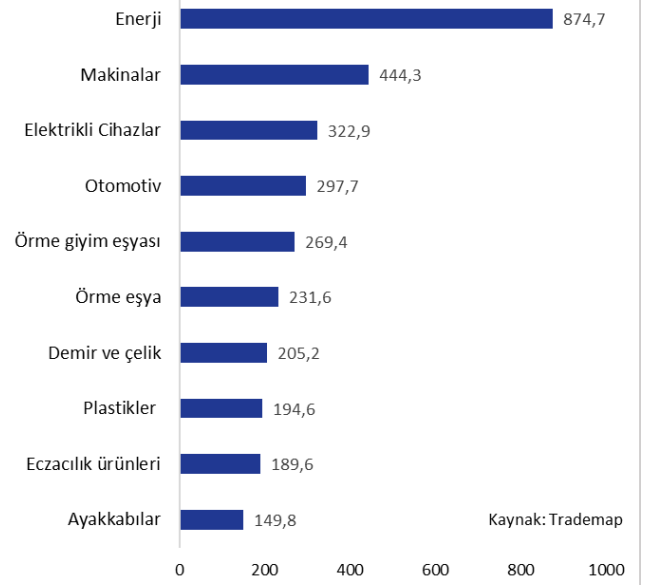
Ürün bazında ise 2021 verilerine göre, kişisel eşyalar, metal cevherleri, enerji ve yaş sebze en çok ihraç edilen ürün grupları olmuştur. Bahsedilen sektörler ülke ihracatının %42'sini oluşturmaktadır. İthalatta ise, enerji, makinalar, elektrikli cihazlar ve otomotiv sektörleri öne çıkmakta olup toplam ithalatın %35'ini oluşturmaktadır.

Kırgızistan İhracatı (2021, Milyon USD)

Kırgızistan İthalatı (2021, Milyon USD)

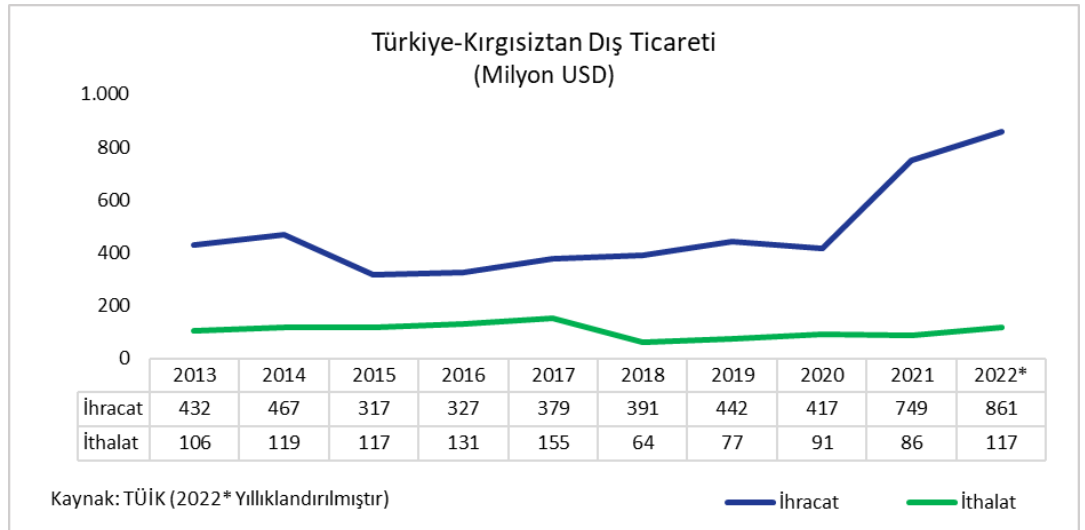

7. TÜRKİYE- KIRGIZİSTAN TİCARETİ

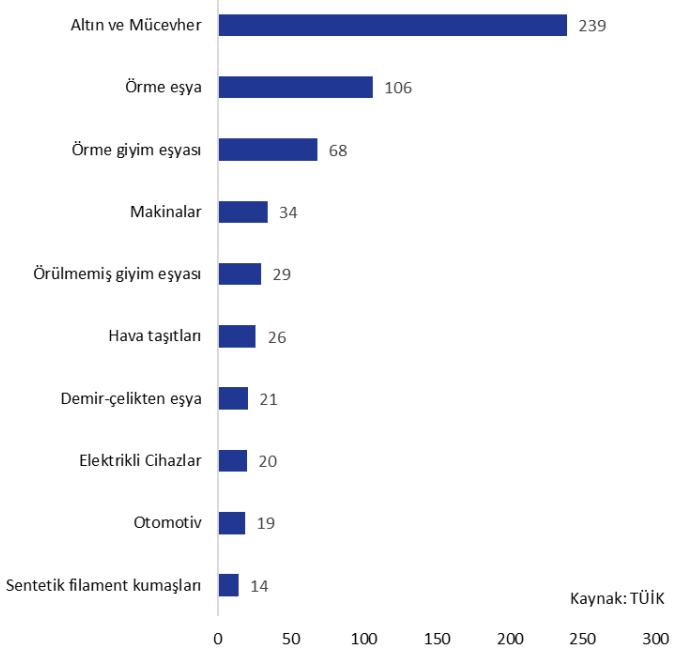
Türkiye Kırgızistan ile olan ticaretinde net ihracatçı konumundadır. 2015-2018 döneminde ortalama yıllık 300 milyon USD üzerinde ihracat gerçekleştirilmiştir. 2019 yılı itibarı ile de ihracat miktarı 400 milyon USD üzerine çıkmış 2021 yılında 749 milyon USD ile Kırgızistan'a karşı ihracat rekoru kırılmıştır. Türkiye'nin ülkeden olan ithalatı ise 2018 yılına kadar 100 milyon USD üzerinde gerçekleştirmiş bu tarihte ise 64 milyon USD ile en düşük noktayı görmüştür. Bu tarihten sonra üç haneli rakamlara çıkmayan ithalat 2021 yılında 86 milyon USD olarak gerçekleşmiştir. Böylece, süre gelen yıllar boyunca Türkiye Kırgızistan'a karşı dış ticaret fazlasını artırmış ve 2021 yılında 663 milyon USD'ye çıkartmıştır.

2022 yılının Ocak-Ağustos döneminde, Kırgızistan'a olan ihracat bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %24 artarak 570 milyon USD'ye; ithalat ise aynı dönemde %63 artarak 78,8 milyon USD'ye yükselmiştir.

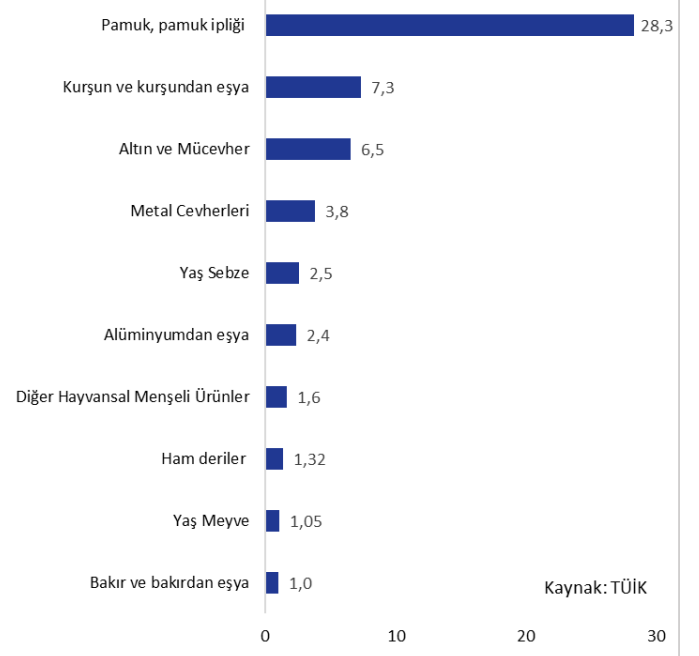
2021 verilerine göre, Türkiye'nin Kırgızistan'a olan ihracatında altın-mücevher, örme eşya, örme-giyim eşyası ve makinalar öne çıkmaktadır. Bahsedilen sektörler ülkeye olan ihracatın sırasıyla %34, %15, %10, ve %5'ini oluşturmaktadır. Ülkeden olan ithalatı ise, pamuk-pamuk ipliği %50'yi, kurşun-kurşundan eşya %13'ü ve altın-mücevher %12'yi oluşturmaktadır.

Türkiye'nin Kırgızistan'a İhracatı (ÖTS, 2021, Milyon USD)

Türkiye'nin Kırgızistan'dan İthalatı (ÖTS, 2021, Milyon USD)

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU

Huzur Mahallesi, Azerbaycan Caddesi Skyland Sky Office No: 4
B Blok Kat: 21-22 Seyrantepe 34485 Sarıyer/İstanbul

www.deik.org.tr • info@deik.org.tr

[Twitter](#) [Instagram](#) [LinkedIn](#) [YouTube](#) [Facebook](#) /deikiletisim | www.deik.org.tr